

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تدبر در خطبه ۲۰۹ نهج البلاغه

افراط و تفریط در همه چیز نکوهیده است.
(داستان امیرالمومنین علی علیه السلام و دو برادر از یارانش
و موعظه حضرت به ایشان)

- متن عربی خطبه ۲۰۹
 متن ترجمه خطبه ۲۰۹
 سبب صدور خطبه (عیادت از یاران و خانه بزرگ)
 روش استفاده از دنیا (این خانه وسیع برای چیست؟)
 دنیا، سرای رنج و مشقت
 زیانکاران هر دو جهان (دعوت به خودنگه داری از گناه)
 شکایت از برادر تارک دنیا
 نکوهش از دنیاگریزی (نفی رهبانیت)
 استفاده صحیح از مواهب دنیا
 وجوب دنیاگریزی بر پیشوایان عدالت
- ۱- توجیه عاصم از رفتار خود
 ۲- جواب امام (ع) به عاصم

متن عربی خطبه

و من کلام له (علیه السلام) بالبصره و قد دخل علی العلاء بن زیاد الحارثی - و هو من أصحابه - یعوده، فلما رأى سعة داره قال:

مَا كُنْتُ تَصْنَعُ [بِسَعَةٍ] بِسَعَةِ هَذِهِ الدَّارِ فِي الدُّنْيَا - [أَمَا] وَأَنْتَ إِلَيْهَا فِي الآخِرَةِ كُنْتُ أَحْوَجُ؛ وَ بَلَى إِنَّ شَيْئًا بَلَغْتَ بِهَا الآخِرَةَ تَقْرَى فِيهَا الضَّيْفَ وَ تَصِلُ فِيهَا الرَّحِمَ وَ تَطْلَعُ مِنْهَا الْحُقُوقَ مَطَالِعَهَا، فَإِذَا أَنْتَ قَدْ بَلَغْتَ بِهَا الآخِرَةَ.

فَقَالَ لَهُ الْعَلَاءُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَشْكُو إِلَيْكَ أَخِي عَاصِمَ بْنِ زِيَادٍ. قَالَ وَ مَا لَهُ؟ قَالَ لَبَسَ الْعِبَاءَةَ [الْعَبَاءَ] وَ تَخَلَّى [مِنْ] عَنِ الدُّنْيَا. قَالَ عَلِيُّ بِهِ. فَلَمَّا جَاءَ قَالَ يَا عُدَى نَفْسِهِ، لَقَدْ اسْتَهَامَ بِكَ الْخَبِيثُ، أَمَا رَحِمْتَ أَهْلَكَ وَ وَكَدَكَ؟ أَتَرَى اللَّهَ أَحَلَّ لَكَ الطَّيِّبَاتِ وَ هُوَ يَكْرَهُ أَنْ تَأْخُذَهَا؟ أَنْتَ أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ هَذَا أَنْتَ فِي خُشُونِهِ مَلْبَسِكَ وَ جُشُونِهِ مَا كَلِكَ. قَالَ وَيَحْكُ، إِنْ لَسْتُ كَأَنْتَ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ عَلَى أُمَّةٍ [الْحَقِّ] الْعَدْلَ أَنْ يُقَدِّرُوا أَنْفُسَهُمْ بِضَعْفَةِ النَّاسِ، كَيْلًا يَتَّبِعَ بِالْفَقِيرِ فَقْرَهُ.

متن ترجمه خطبه

از سخنان آن حضرت است زمانی که در بصره جهت عیادت علاء بن زیاد حارثی که یکی از یارانش بود وارد شد، چون خانه او را وسیع دید فرمود:

با این خانه وسیع در دنیا چه می کنی و حال آنکه در آخرت به خانه گسترده محتاج تری. آری اگر بخواهی به وسیله این خانه به منزل وسیع آخرت بررسی در این خانه میهمانی کن، صله رحم به جای آور، و حقوقی را که خداوند بر عهده ات گذاشته در جای خود پرداخت کن، در این صورت به سبب این خانه به آخرت دست یافته ای.

علاء عرضه داشت: یا امیر المؤمنین، از برادرم عاصم بن زیاد به تو شکایت دارم. فرمود: چه شکایتی عرضه داشت: لباسی کهنه پوشیده و دل از دنیا بریده. حضرت فرمود: او را نزد من حاضر کنید. وقتی آمد، فرمود: ای دشمنک جان خویش، شیطان پلید تو را به بیراهه کشیده، آیا به زن و فرزند خود رحم نکردی گمان می کنی خداوند چیزهای پاکیزه را بر تو حلال کرده آن گاه از اینکه از آنها بهره مند شوی ناراضی است تو نزد خداوند بی مقدارتر از آنی که با تو این گونه رفتار نماید.

عاصم گفت: یا امیر المؤمنین، تو خود با لباس خشن و غذای ناگوار زندگی می کنی حضرت فرمود: وای بر تو، من همانند تو نیستم، زیرا خداوند بر پیشوایان عادل واجب فرموده که خود را با مردم تهیدست برابر قرار دهند تا تهیدستی بر فقیر سنگینی نکند و او را از پای در نیاورد.

سبب صدور خطبه (عیادت از یاران و خانه بزرگ)

و من کلام له (علیه السلام)

از سخنان امام علی (ع) است.

بالبصره و قد دخل علی العلاء بن زیاد الحارثی -

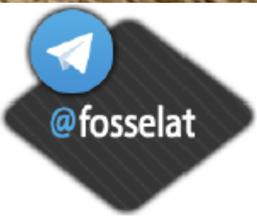
زمانی که حضرت در بصره جهت عیادت علاء بن زیاد حارثی که

و هو من أصحابه - یعوده،

یکی از یارانش بود رفت،

فلما رأى سعة داره قال:

چون خانه او را وسیع دید فرمود:

روش استفاده از دنیا (این خانه وسیع برای چیست؟)

مَا كُنْتَ تَصْنَعُ بَسِيعَهُ هَذِهِ الدَّارِ فِي الدُّنْيَا

(ای علا ابن زیاد) با این خانه وسیع در دنیا چه می خواهی بکنی و آنرا برای چه می خواهی؟!)

وَ أَنْتَ إِلَيْهَا فِي الْآخِرَةِ كُنْتَ أَحْوَجُ؛

و حال آنکه در آخرت به خانه گسترده محتاج تری.

وَ بَلَى إِنْ شِئْتَ بَلَغْتَ بِهَا الْآخِرَةَ

آری اگر بخواهی به وسیله این خانه به منزل وسیع آخرت برسی (و سعادت مند شوی)،

تَقْرَى فِيهَا الضِّيفَ

به این گونه که از مهمانان در آن پذیرایی کن،

وَ تَصِلُ فِيهَا الرَّحِمَ

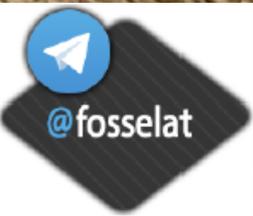
صله رحم در آن به جای آور

وَ تُطْلِعُ مِنْهَا الْحُقُوقَ مَطَالِعَهَا

و حقوقی را که خداوند بر عهده ات گذاشته در جای خود پرداخت کن

فَإِذَا أَنْتَ قَدْ بَلَغْتَ بِهَا الْآخِرَةَ.

اگر چنین کنی، به وسیله این خانه به آخرت نایل شده ای.

دنیا، سرای رنج و مشقت

...وَمِنَ الْعَنَاءِ

دنیا سرای رنج است

أَنَّ الْمَرْءَ

چون انسان

يَجْمَعُ مَا لَا يَأْكُلُ

چیزی را گرد می آورد که نمی خورد

وَيَبْنِي مَا لَا يَسْكُنُ

و خانه ای می سازد که در آن نمی نشیند.

لَا مَالًا حَمَلَ

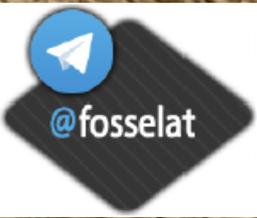
نه مالی بر می دارد

وَلَا بِنَاءً نَقَلَ...

نه ساختمانی را با خود می برد.

ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى

سپس به سوی خداوند می رود در حالیکه

زیانکاران هر دو جهان (دعوت به خودنگه داری از گناه)

مَعَاشِرَ النَّاسِ اتَّقُوا اللَّهَ اى مردم تقواى الهى را رعایت کنید.

مُؤْمَلٍ مَا لَا يَبْلُغُهُ آرزومندانی که به آرزوی خود نرسند.

وَبَانٍ مَا لَا يَسْكُنُهُ و سازندگانى که در آنچه ساخته اند سکونت نمى کنند.

وَجَامِعٍ مَا سَوْفَ يَتْرُكُهُ جمع آوری کنندگان اموال که بزودی اندوخته های خود را ترک می گویند.

بَاطِلٍ جَمَعَهُ طریق باطل گردآوری کرده

وَمِنْ حَقٍّ مَنَعَهُ و یا حق آنرا نپرداخته اند.

فَكَمٍ مِنْ
چه بسیار

وَلَعَلَّهُ مِنْ
و ای بسا از

زیانکاران هر دو جهان (دعوت به خودنگه داری از گناه) - ادامه

أَصَابَهُ حَرَامًا ویا از راه حرام به آن رسیده.

وَاحْتَمَلَ بِهِ آثَامًا و به سبب آن، گناهی به دوش کشیده

فَبَاءَ بِوِزْرِهِ وَقَدِمَ عَلَى رَبِّهِ آسِفًا لَاهِفًا

در نتیجه وزر و وبالش بر گردن آنهاست و با افسوس و دریغ بر پروردگار خود وارد می شوند.

قَدْ «خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ» ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ

سوره حج آیه ۱۱

که: «در دنیا و آخرت زیان کرده و این است زیانکاری آشکار»

شکایت از برادر تارک دنیا

فَقَالَ لَهُ الْعَلَاءُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ

(هنگامی که سخن امام با علا ابن زیاد به اینجا رسید) علاء گفت ای امیر المؤمنین،

أَشْكُو إِلَيْكَ أَخِي عَاصِمَ بْنَ زِيَادٍ.

از برادرم عاصم بن زیاد به تو شکایت دارم.

قَالَ وَمَا لَهُ؟

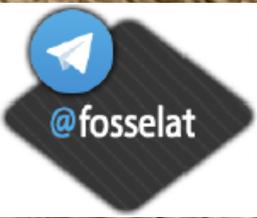
فرمود: چه شکایتی؟

قَالَ لَبَسَ الْعَبَاءَةَ [الْعَبَاءَ] وَتَخَلَّى [مِنْ] عَنِ الدُّنْيَا.

عرضه داشت: لباسی کهنه پوشیده و دل از دنیا بریده.

قَالَ عَلِيٌّ بِهِ

حضرت فرمود: او را نزد من حاضر کنید.

نکوهش از دنیاگریزی (نفی رهبانیت)

فَلَمَّا جَاءَ قَالَ هَنَگامی که «عاصم» نزد امام آمد حضرت به او فرمود:

يَا عُدَيَّ نَفْسِهِ ای دشمن حقیر خویشتن! (ای دشمنک خود)

لَقَدْ اسْتَهَامَ بِكَ الْخَبِيثُ شیطان تو را (فریب داده و در بیابان زندگی) سرگردان ساخته

أَمَا رَحِمْتَ أَهْلَكَ وَوَلَدَكَ (اگر بر خود رحم نمی کنی) چرا به خانواده و فرزندان رحم نکردی؟

أَتَرَى اللَّهَ أَحَلَّ لَكَ الطَّيِّبَاتِ ت و گمان می کنی خداوند طیبات را بر تو حلال کرده

وَ هُوَ يَكْرَهُ أَنْ تَأْخُذَهَا و او دوست ندارد که از آنها بهره ببری؟

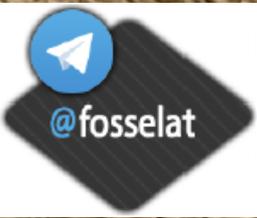
أَنْتَ أَهْوَنُ عَلَيَّ مِنَ ذَلِكَ. تو در پیشگاه خدا بی ارزش تر از آن هستی که این گونه با تو رفتار کند.

استفاده صحیح از مواهب دنیا

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ
وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

بگو: چه کسی [و بر پایه چه دلیل و دانشی] زینت های خدا را که [مجموعه وسایل و لوازم و مایه های زیبایی انسان و زندگی او، و پوشاننده نواقص وی است]، و روزی های دلپذیر [ی که برای بندگانش پدید آورده] را حرام کرده است؟ بگو: آن ها در زندگی دنیا برای مؤمنان است؛ [گرچه غیر مؤمنان هم از آن بهره مندند] ولی در قیامت فقط ویژه مؤمنان است.

این گونه، آیات [خود] را برای مردمی که دانایند بیان می کنیم

وجوب دنیاگریزی بر پیشوایان عدالت

توجیه عاصم از رفتار خود

قَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ
عاصم گفت ای امیر مومنان

خُشُونَهُ مَلْبَسِكَ
این لباس خشن

هَذَا أَنْتَ فِي

تو خود با

وَأَنْ غُذِيَ نَاقُورًا بِسَرْمِيٍّ
و آن غذای ناگوار به سر می بری

وجوب دنیاگریزی بر پیشوایان عدالت - ادامه...

جواب امام علیه السلام به عاصم

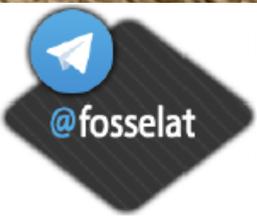
قَالَ وَيْحَكَ
امام در پاسخ فرمود وای بر تو

إِنِّي لَسْتُ كَأَنْتَ
من مانند تو نیستم (وظیفه ای غیر از تو دارم).

إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ عَلَيَّ أَيْمَةَ الْعَدْلِ
حق و عدالت واجب کرده،
زیرا خداوند بر پیشوایان

أَنْ يُقَدِّرُوا أَنْفُسَهُمْ بِضَعْفَةِ النَّاسِ
که بر خود سخت بگیرند و همچون
افراد ضعیف مردم زندگی کنند.

كَيْلًا يَتَّبِعَ بِالْفَقِيرِ فَقْرَهُ.
تا فقر آنها را به طغیان و سرکشی (در برابر فرمان خدا)
و ادا نکند.

تحقیق و تدبر: حجت الاسلام علی رجبی

صفحه آرایی: سید داود کاظمی

تابستان ۱۳۹۷